

Referanser:

Arkivsak: 25/00684-2

Utfordringsbildet 2025

Sammendrag

Siden 2021 har Kirkemøtet hatt «Utfordringsbildet» som orienteringssak. Formålet med saken har vært å bidra til at Kirkemøtets medlemmer kunne se det store bildet når det gjelder utviklingen i Den norske kirke og i kirkens forhold til samfunnet. Denne saken presenterer de største utfordringene som Den norske kirke står i i 2025. Kirkemøtet 2025 får for første gang denne saken til ordinær behandling.

Forslag til vedtak

Kirkerådet anbefaler Kirkemøtet å treffe følgende vedtak:

Kirkemøtet tar Utfordringsbildet 2025 til orientering.

Saksorientering

Bakgrunn

Utfordringsbildene som er skrevet til Kirkemøtene siden 2021 har pekt på økende globale utfordringer, og dette gjelder også til årets Kirkemøte. Det har vært krig i Europa i over tre år, og bevisstheten om nødvendigheten av beredskap for krig også i Norge og Norden er økende. Norske myndigheter snakker nå åpent om risikoen for russiske sabotasjeaksjoner i Norge, og høsten 2024 kom det forsterkede forventninger til husholdningenes egenberedskap.

Internasjonalt skjer det store endringer. NATO svekkes, allierte trues, folkeretten ignoreres og arbeidet for utsatte grupper strupes. På Gaza er kirker og moskeer lagt i grus, og dødsfall forårsaket av matmangel og tørst risikerer å overgå dødsfallene fra bombingene. Samtidig fortsetter globale klimaendringer som vil ha dramatiske konsekvenser. Endringer påvirker medlemmer og interesserte, ansatte, frivillige og folkevalgte i Den norske kirke. De danner et bakteppe for samtaler, møteplasser, bønn og praksis. Hver og en kan kjenne på et behov for hjelp til livstolkning i møte med disse hendelsene, og enkelte peker på at befolkningen i urolige tider i større

grad søker til kirken. I dette ligger det et særlig kall til kirken om å formidle håp og trøst.

Samtidig med store utfordringer globalt og nasjonalt har Den norske kirke fortsatt viktige utfordringer å ta tak i når det gjelder egen organisasjon og eget arbeid. Videre i dette dokumentet presenteres det som anses som de viktigste utfordringene.

Dåp

Jesus sa: «Gå derfor og gjør alle folkeslag til disipler: Døp dem til Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn.» (Matt 28,19) Dåp er i kjernen av kirkens oppdrag. I tillegg er det på alle praktiske vis det beste utgangspunktet for å kunne lære og vokse i kristen tro i hjemmet og på kirkelige arenaer, og å kunne finne mening og tilhørighet i kirken gjennom livet. Fra 2005 til 2019 sank andelen døpte i Den norske kirke av fødte fra 76 % til 50 %. Utfra denne nedgangen er det oppsiktsvekkende at andelen døpte av fødte i årene 2020-2024 under ett har ligget stabilt rett over 50 %. Pandemien førte til svingninger i dåpsandelen i årene 2020-2022, men i 2023 og 2024 har tallet vært stabilt mellom 50 og 51 %. Det er sjelden Den norske kirke evner å stanse nedadgående trender. Dette viser at den mangeårige satsingen på dåp i Den norske kirke har hatt effekt, og at folkekirken fortsatt står sterkt. De siste årene har Den norske kirke opplevd god oppslutning og stor oppmerksomhet om drop-in-dåp. Satsingen på dåp har hatt bred støtte i hele kirken, og det virker inspirerende for alle involverte når denne satsingen fører til konkrete resultater. Det viser at det er mulig å legge til rette for at stadig flere søker kirkens budskap og finner sin plass i Den norske kirke. Kirken kan være frimodig på at den forvalter et evangelium som mennesker i dag finner håp og trøst i. Samtidig møter valget av dåp noen samfunnstrender som ser ut til å vedvare. En sentral utfordring for Den norske kirke er å framsnakke dåp i en tid med kulturelle forventninger om individuelle valg. KIFO skriver om dette i sin perspektivmelding fra 2024:

Mange foreldre – enten de valgte dåp eller ikke – hadde til felles at de vektla at det var viktig for barnet å kunne ta egne valg. Det at foreldre som valgte dåp oppga dette, kan delvis tolkes som at de dermed la til rette for at barnet selv kunne velge om det ville gå opp til konfirmasjon. Mange foreldre som ikke valgte dåp, ville nok ikke ta dette valget på vegne av barnet, og ville at barnet selv måtte ta dette valget når det ble eldre – et bilde vi kjenner igjen fra kvalitative studier. (...) Hvis barnedåp oppleves å stå i et motsetningsforhold til en av de mest sentrale verdiene som motiverer moderne mennesker, er dette et problem for Den norske kirke.

Dette viser et behov for fortsatt koordinert arbeid i Den norske kirke knyttet til hvordan kirken snakker om sammenhengen mellom den enkeltes frie valg av tro og livssyn, og foreldres valg av dåp. Mye tyder på at dette er mest avgjørende for den videre utviklingen i døpte i Den norske kirke, og at bør arbeides med både lokalt, regionalt og nasjonalt.

Unge voksne

Undersøkelser viser at de som døper sitt første barn også døper de neste barna. Dette synliggjør hvor avgjørende det er at kirken oppleves relevant for de som får sitt første barn. I Norge er gjennomsnittsalderen for førstegangsfødende litt over 30 år. Det gir grunn til å spørre i hvilken grad kirkens arbeid treffer unge mennesker mellom 20 og 30. Den norske kirke har et særskilt arbeid for denne aldersgruppen gjennom blant annet studentprester, Forsvarets tros- og livssynskorps og egne fellesskap for aldersgruppen i noen av de større byene. Organisasjoner tilknyttet Den norske kirke er et viktig supplement, og det er større potensial for samarbeid med disse. Det er like fullt grunn til å spørre om Den norske kirke bruker tilstrekkelig med ressurser på

denne gruppen. Tiden som ungdom og unge voksen er en tid for å forme egen identitet, etablere vaner, finne nye venner og søke en livspartner. Det er også en tid for å finne ut av egen tro, hvor barnetroen kan slå sprekker og noe nytt må vokse fram. Er da Den norske kirke tilstrekkelig til stede som en relevant samtalepartner? Har kirken fellesskap hvor unge finner seg til rette og kan engasjere seg, og tilbud som unge ønsker? I møte med unge voksne i byer lykkes andre kirkesamfunn bedre enn Den norske kirke. En enklere struktur, mer åpenhet for nye uttrykk og en mer ubetinget forkynnelse ser ut til å virke mer tiltrekkende på unge enn menigheter som favner alle generasjoner, holder seg trofast til hovedgudstjenestens liturgi og er orientert mot bredden i lokalsamfunnet.

Aldersgruppen 20 til 30 gjør det også nødvendig å reflektere rundt hvordan kirkens budskap kan gi mening i dag. I en større sammenheng har det gjennom lengre tid vært en tendens til at kirke og kristen tro utgjør en stadig mindre selvfølgelig del av befolkningens liv. Det siste året har flere pekt på en motsatt tendens med økende søkning til kristen tro. Samtidig er det i et samfunn preget av tros- og livssynsmangfold naturlig at kristen tro og praksis er mindre selvfølgelig og mer ukjent for mange.

Det er avgjørende at Den norske kirkes ansatte, frivillige og folkevalgte i reflekterer over utfordringer ved om kirkens budskap gir mening i dag. Avstanden mellom kirkens teologi og praksiser på den ene siden, og unge menneskers livstolkning i dag på den andre siden, kan bli så stor at muligheten for dialog forsvinner. Kirken risikerer at unge mennesker søker andre steder for å finne relevante rom for sin livstolkning. I lys av det mangfoldet som kristen tro har vært gjennom historien og er i den globale kirke i dag, er det et stort tap dersom en for snever kristendomsforståelse fører til at mennesker ikke finner sin tilhørighet i Den norske kirke. Hvordan kan og skal kirken være tydelig i dag, og samtidig åpne opp et rom hvor mennesker kan finne sin plass og få hjelp til livstolkning, uten at rommet oppleves for trangt?

Svakere oppslutning om gudstjenester

Mange tall som gikk nedover under pandemien, er tilbake på normalt nivå. Oppslutningen om gudstjenester i Den norske kirke ser imidlertid ut til å ha fått en varig nedgang. I både 2022, 2023 og 2024 ligger deltakelsen på gudstjenester ca 1 million lavere enn fra siste normalår i 2019, da tallet var totalt 5,2 millioner deltok på gudstjenester i Den norske kirke. Medlemsundersøkelsen 2023 fant det samme ved at andel som hadde vært på gudstjeneste uten at anledningen var dåp, konfirmasjon, vielse, gravferd eller julaften, var sunket fra 18 % i 2019 til 13 % i 2021 og 2023. Dette i motsetning til deltakelse på andre kirkelige aktiviteter, hvor de fleste hadde en økning fra 2021. På dette feltet ser altså pandemien ut til å ha gitt varig endrede vaner. Den betydelige nedgangen i den samlede oppslutningen om gudstjenester i Den norske kirke utfordrer kirken til å overveie hva som er kjernen i kirkens gudstjenestetilbud og hvordan dette kan gjøres mer relevant for mennesker i dag. Som nevnt er det grunn til å reflektere rundt graden av relevans av Den norske kirkes hovedgudstjeneste for mennesker i dag. Det er også grunn til å spørre om Den norske kirke i tilstrekkelig grad har et tilstrekkelig mangfoldig gudstjenestetilbud. De aller fleste gudstjenester, også i storbyene, er tilpasset bredden av mennesker i soknet. Andelen gudstjenester tilpasset mer spesifikke målgrupper, er lav. Det store flertallet av gudstjenester skjer også søndag kl. 11, og kirken treffer slik i liten grad de som ikke ønsker gudstjeneste på dette tidspunktet.

Det er også grunn til å reflektere rundt prioriteringen av ressurser til gudstjenester. Teologisk er gudstjenesten sentral for en kirke. Her forkynnes Ordet, og her forvaltes sakramentene. Gudstjenesten samler oss, vi tar med oss livet og hverdagen inn i

dette møtepunktet, og vi utrustes og sendes ut til fornyet tjeneste i verden. På denne måten er gudstjenesten kirkens viktigste møtepunkt og arrangement. Samtidig erfarer en del menigheter at lavterskeltilbud i ukedagene samler flere og en større bredde enn søndagens gudstjeneste. Hvilken innvirkning får dette på hvor kirken prioriterer ressursene sine?

Rekruttering

En stor andel av ansatte i Den norske kirke er over 60 år. Blant prester ansatt i rettssubjektet er 1/3 over 60. Dette er en virksomhetskritisk utfordring. Konkret risikerer man at tilfeldigheter eller uheldige hendelser kan gjøre at 3-400 prester går av med avtalefestet pensjon i løpet av kort tid. Skjer dette, er det ikke lenger mulig å opprettholde Den norske kirke som en landsdekkende folkekirke. Det er rekrutteringsutfordringer også knyttet til kirkemusikk, diakoni og undervisning, og det er avgjørende å jobbe med rekruttering til stillinger det vigsles til.

Parallelt med dette svekkes arbeidet i lokalkirken på en måte som i neste omgang kan få konsekvenser for rekruttering til kirkelig utdanning. En samlet oversikt fra bispedømmene viste høsten 2024 at det de siste to årene hadde vært fjernet 50 prestestillinger. Undersøkelser fra Hovedorganisasjonen KA viser også at svært mange fellesråd har fått redusert tilskudd fra kommunen og har gjennomført nedbemanning. Mindre bemanning lokalt gjør i seg selv at rekrutteringen av barn og unge svekkes. Den såkalte «PIN-koden» (Personlig oppfordring, Involvering i yrkespraksis og Nærværende ansatte) er gjennom forskning og andre spørreundersøkelser bekreftet som en nøkkel for rekruttering til kirkelig utdanning. Kirken trenger at kirkelig ansatte har tid og engasjement til å delta i ungdomsarbeid, se og utfordre, involvere i oppgaver og veilede og bekrefte unge knyttet til disse. Færre ressurser både nasjonalt, regionalt og lokalt innebærer mindre ressurser til å jobbe med barn og unge, som i neste omgang kan bety lavere rekruttering til kirkelig utdanning.

Enkeltmiljøer i menigheter eller kristne organisasjoner kan i perioder være sterkt rekrutterende til kirkelig utdanning og tjeneste. Den norske kirkes rekrutteringsutfordring er samtidig for stor til at det kan overlates til lokalkirken å løse den. Kirken har nå tilstrekkelig erfaringer til å vite hva som fungerer rekrutterende. Den nevnte PIN-koden, kombinert med nasjonale rekrutteringskampanjer, nærvær på større ungdomsarrangementer og stimulering av særlig rekrutterende arbeid i lokalkirken, gir høyst sannsynlig effekt. Uten en prioritering av dette er det en risiko for at kirken i framtiden ikke har ansatte til å fylle stillingene. Evner man nasjonalt og på bispedømmekontorene fortsatt å prioritere dette arbeidet?

En blendahvit kirke?

Den norske kirke rekrutterer medlemmer på to måter: ved dåp og ved innmelding av allerede døpte. Som folkekirke er kirken til stede i lokalsamfunn over hele landet. Dette gjør Den norske kirke til en mulig kirke for kristne migranter. Kirkens kall er å være inviterende. Mange kristne migranter kan oppleve det naturlig å delta aktivt i Den norske kirkes menigheter, der de møter klassekamerater, kollegaer, naboer og øvrige deler av et lokalsamfunn. Det kan også oppleves naturlig å bli medlem av en folkekirke hvor man finner tilhørighet i en menighet.

Strategien knyttet til kristne migranter fra 2021, og den påfølgende treårige handlingsplanen, pekte på en stor bredde av nødvendige endringer for i større grad å kunne romme kristne migranter i Den norske kirke. Blant disse var tilretteleggelse for mangfoldige gudstjenester, anerkjennelse av krysskulturelle barn og unge, og en dialogisk ydmykhet i møte med troshistorier og livserfaringer. Det er fortsatt stort

behov for arbeid med dette. Det er sannsynlig at et slikt arbeid fordrer en impuls utenfra soknene, for å veilede og støtte soknene i et arbeid for å nå en større bredde.

Arbeid knyttet til ulike grupper

Den norske kirke har et nødvendig arbeid å gjøre for å ta oppgjør med tidligere urett og legge til rette for alles likeverdige tilhørighet til kirken. Den norske sannhets- og forsoningskommisjonen leverte sin rapport til Stortinget 1. juni 2023. Den norske kirkes medvirkning i fornorskning av samer, kvener/norskfinner og skogfinner er omtalt i rapporten. Rapporten ble behandlet i Stortinget 12. november 2024. Rapporten har skapt et tillitsrom og en forventning om at dette følges opp med konkrete tiltak og endring. Konkrete tiltak og endring er nødvendig også i Den norske kirke. Kirkerådet vedtok i desember 2024 en treårig handlingsplan for sannhet og forsoning. Det er avgjørende at oppfølgingen av sannhets- og forsoningskommisjonens rapport fører til reelle endringer i hele kirken.

Bispemøtet og Mellomkirkelig råd for Den norske kirke oppnevnte i 2021 et utvalg som fikk i oppgave å utrede teologiske og praktiske perspektiver på Den norske kirkes relasjon til jøder og jødedom. Våren 2024 ble utredningen presentert og overlevert. Utredningen gjennomgår antisemittisme i den kristne kirke generelt, og i Den norske kirke. Det framkommer at det også i dagens praksiser i Den norske kirke, som undervisning eller forkynnelse, er eksempler på at jøder karikeres eller annengjøres.

Kirkemøtet 2023 gjorde vedtak i saken «Likeverdig tilgjengelighet og tilhørighet - universell utforming av og i kirken», og Kirkerådet vedtok høsten 2024 en treårig handlingsplan som følger opp Kirkemøtets vedtak. Kirkerådet har også opprettet Råd for mennesker med funksjonsnedsettelse, noe som har styrket dialogen med brukere og brukerorganisasjoner. Det er behov for en betydelig videre innsats for å skape likeverdig tilgjengelighet og tilhørighet til Den norske kirkes fellesskap.

Ulike minoritetsgrupper er først og fremst, som alle andre medlemmer av kirken, en avgjørende og likeverdig del av en mangfoldig kirke. Som folkekirke og største organisasjon i sivilsamfunnet er det samtidig avgjørende at Den norske kirke tar et oppgjør med urett som tidligere er begått av kirken. Det er nødvendig at kirken bruker ressurser på grupper som er særlig rammet historisk sett eller som har særlige behov for tilrettelegging for likeverdig tilhørighet til Den norske kirkes fellesskap. Samtidig innebærer økonomiske kutt i Den norske kirke også at det blir mindre ressurser til dette. Det gjør det nødvendig med en felles forventningsavklaring knyttet til hva kirken som organisasjon kan gjennomføre av tiltak.

En tung organisasjon

I strukturer, arbeidsmåter og regelverk er Den norske kirke for dyr i drift. Kirken har hatt et stort arbeid med organisering og organisasjonsutvikling. Arbeidet sprang ut av behov for å forenkle kirkens organisering, med tydeligere roller og ansvar. Prosessen knyttet til kirkelig organisering viste like fullt begrensede muligheter til endring. Den norske kirke har en bred maktfordeling på en lang rekke råd og ansattroller på soknenivå, kommunenivå, prostnivå, bispedømmenivå og nasjonalt. Dette er blant annet begrunnet i at Den norske kirke er en synodal, episkopal og kongregasjonalistisk kirke, og at kirken på alle nivåer har folkevalgt, ansatt og geistlig ledelse. Utfordringen med denne fordelingen er at den skaper omfattende prosesser når endringer skal besluttes og implementeres. På alle nivåer blir det nødvendig med møtevirksomhet for å lytte seg inn mot hverandre og finne felles retning. Kirkens frivillige binding til offentligrettslig regelverk forsterker omfanget av prosessene. Når prosesser blir for lange og ikke finner en landingsplass i en

beslutning, tapper det organisasjonen for energi og mening. Dette erfarer man både lokalt, regionalt og nasjonalt. I forlengelse av arbeidet med kirkelig organisering er et naturlig spørsmål om det gir mening å forsøke å endre organiseringen av kirken. Det gjenstår like fullt utfordringer på dette området. Inn mot en tid med færre økonomiske midler tilgjengelig for Den norske kirke, må det fortsatt være et mål å forenkle organisasjonen og bruke mindre ressurser på administrasjon. Det kan også bli nødvendig å se på prostistruktur, soknestruktur og biskopens forordning av gudstjenester.

Et konkret grep for mindre administrasjon, var nedbemanningsprosessen i Kirkerådet og bispedømmekontorene ved inngangen til 2025. I denne prosessen ble 65 årsverk, rundt én av fire, fjernet. I dette ligger også en erkjennelse av at det har vært for lite samsvar mellom initiativer fra nasjonalt nivå på den ene siden, og bispedømmene og lokalkirkens kapasitet til å ta imot disse initiativene på den andre siden. Framover er det nødvendig med en tydeligere prioritering mellom innsatsområder når det gjelder hva som skal implementeres regionalt og lokalt i Den norske kirke. Dette fordrer endringer både blant kirkepolitikere og sekretariater.

Sentralt i en slik omlegging, er å ta utgangspunkt i hvilke strategiske utfordringer som utfordrer Den norske kirkes evne til å levere på kjerneoppdraget. I strategien Kirkemøtet har vedtatt, beskrives oppdraget slik: "Den norske kirke er en bekjennende, åpen, tjenende og misjonerende folkekirke, som vitner i ord og gjerning om frelse, frihet og håp i Jesus Kristus." I lys av dette og utfordringsbildet beskrevet over, er det behov for en refleksjon om kirken på god nok måte har prioritert det som gir mer kirke for befolkningen, ut fra ressursene som er tilgjengelige. Når utviklingstrekkene over mange år viser til lavere oppslutning om gudstjenester, dåp og konfirmasjon, og undersøkelser viser at fremtidige generasjoner viser en svakere tilknytning til kirkelige handlinger og Den norske kirke, kan det være riktig å bruke ressursene på nettopp dette. En fornyelse av satsing på dåp, konfirmasjon og kirkelig undervisning og læring som skaper en sterkere tilknytning mellom folk og folkekirke, formidler den kristne kulturarven og kunnskap om kristen tro, kan være en mer tjenlig prioritering enn store organisatoriske endringer av mer indrekirkelige karakter. I lys av dette kan en førende kirkepolitisk prioritering være å legge vekt på det som i størst grad ivaretar menighetenes behov, styrker menighetenes arbeid og befolkningens tilknytning til folkekirken.

En kostbar pensjonsordning

Rettssubjektet Den norske kirke har de siste årene hatt en sterk økning i pensjonskostnader grunnet pris- og lønnsvekst. En budsjettert pensjonskostnad for 2023 på 175 millioner kroner ble til faktiske kostnader på 276 millioner kroner. Pensjonskostnaden for 2024 kom på rundt 300 millioner kroner. At statstilskuddet ikke økte tilsvarende, var den direkte årsaken til nedbemanningsprosessen i Kirkerådet og bispedømmerådene i årsskiftet 2024-2025, hvor rundt 1 av 4 stillinger ble kuttet. Det er ingen utsikter til at utgiftene til pensjon reduseres innenfor nåværende ordning. Dette gjør det nødvendig med en diskusjon knyttet til pensjonsordning for Den norske kirke. I flere andre sektorer har man hatt tilsvarende diskusjoner.

Finansiering

Finansieringsordningen av Den norske kirke, og av hele tros- og livssynssektoren, er under press fra mange politiske hold. Det varierer stort hva som foreslås og samtales om, noe høstens og vinterens medieoppslag vitner godt om. Det handler om alt fra mindre justeringer og omlegging av finansieringsordningen, til dramatiske kutt eller

fjerning av hele støtten. Med andre ord så må vi være forberedt på at det kan komme endringer som kan påvirke driften vår i større eller mindre grad.

På nåværende tidspunkt er det lite fruktbart å spekulere i hva som vil bli resultatet av de politiske prosessene rundt dette. Det vi ser som er vårt arbeid i denne delen av prosessen er å være til stede i samtalene om finansieringsordning, gi informasjon og hjelp til politikere og andre interessenter slik at avgjørelser tas på et best mulig kunnskapsgrunnlag.

Avslutning

Kirken nasjonalt og lokalt trenger ledelse med fokus på budsjetter, planer, regelverk, beredskap og organisasjonsmessige forhold. Det er folkevalgte og ansattes oppgaver å engasjere seg i dette med sin kapasitet og kompetanse. Alt dette er samtidig til for å være støtte for det kirken springer ut av.

«Søk først Guds rike og hans rettferdighet, så skal dere få alt det andre i tillegg», sier Jesus (Matt 6,33). Dette verset er rammet inn av Jesu oppfordringer i Bergprekenen om ikke å være ikke bekymret. Utviklingen både globalt og innad i Den norske kirke kan gjøre at bekymringene vokser. Tankevirksomhet og samtaler kan trekkes i retning av det som er vanskelig. Jesus inviterer ut av bekymringene og peker et annet sted: «Søk først Guds rike!» Guds rike framstilles i evangeliene i en rekke ulike bilder. Sennepsfrø, surdeig, korn sådd i jorden. En hemmelighet. Det tilhører barna og de fattige. Guds rike er bortenfor det som kan analyseres og planlegges. Men frø og korn gror, surdeig virker og hemmeligheten deles. Det skjer i dag. Og vi kan få åpne rom for det – fysisk og i menneskemøter, ved å høvle ned dørstokkene, ved å invitere inn og legge til rette. Og sammen kan vi be: «Kom, Gud, og åpne i oss en dør til ditt rike»¹.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Håndtering av Den norske kirkes utfordringer preger Kirkerådets daglige arbeid. Forslag til vedtak gjennomføres innenfor eksisterende budsjetter og administrative ressurser.

¹ Formuleringen er hentet fra nummer 744 i Norsk Salmebok: «Guds rike er fylt av rettferd og fred».